

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата психологічних наук, доцента,
завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології**

**ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»**

Бабчук Олени Григоріївни

на дисертаційне дослідження Полещук Лілії Василівни

**«Психологічна структура часової компетентності як основа
особистого та професійного успіху», представлену на здобуття наукового
ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Дисертаційна робота Лілії Василівни Полещук присвячена вивченню психологічної структури часової компетентності як основа особистого та професійного успіху. Спрямованість дослідження має надзвичайну актуальність, яка визначається, на наш погляд наступними обставинами. По-перше, часова компетентність забезпечує ефективність управління часом, тобто люди, які вміють правильно розподіляти свій час, зазвичай досягають більш високих результатів у різних сферах життя. По-друге, дослідження психологічної структури часової компетентності може розкрити психологічні фактори, які впливають на робочу продуктивність. Окрім того, люди, які мають розвинену часову компетентність, здатні ефективно планувати свою кар'єру, встановлювати цілі та досягати їх, що сприяє їхньому професійному розвитку. По-третє, сучасний світ характеризується швидкими змінами технологій та соціальних умов і люди повинні бути гнучкими та швидко адаптуватися до нових умов, тому вивчення часової компетентності дозволяє розуміти, як люди впорядковують свій час у мінливому оточенні. А головне, розуміння психологічних аспектів часової компетентності може допомогти в розробці стратегій запобігання стресу та

підтримки психічного здоров'я.

Таким чином, дослідження психологічної структури часової компетентності може внести вагомий внесок у розвиток особистості та підтримку професійного успіху людей в умовах сучасного життя.

В дисертації Полещук Л.В. викладено теоретичні засади проблеми, описано стратегію, основні методи та результати емпіричного дослідження. Кожний з розділів містить цікаві теоретичні та емпіричні дані, які представлені відповідно до висунутих завдань і мети дослідження. Слід відзначити послідовність у організації кожної частини дослідження, структурування етапів роботи, що взаємопов'язані між собою та створюють єдину логічну систему.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які послідовно та логічно репрезентують напрям розгортання стратегії наукового пошуку, а також висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі конкретизовані об'єкт і предмет дослідження; мета і завдання відображають логіку теоретичної та емпіричної частин роботи.

Наукова новизна дослідження представлена поглибленням знань психологічної науки на основі системного теоретико-емпіричного дослідження про розкриття психологічних особливостей часової компетентності та її місця в структурі особистості; виділено двокластерну модель часової орієнтації особистості; диференційовано та емпірично підтверджено чотири типи осіб з різним розвитком часової компетентності (високий, припустимий, задовільний та низький); виявлено основні рівні розвитку часової компетентності: процесуальний рівень містить стратегічний компонент (принципи загальної побудови глобальних життєвих планів, сенсожиттєві орієнтації особистості, життєстійкість, цінність досягнень та загальна часова перспектива), інструментальний рівень містить три компоненти: рефлексивно-оцінний (онтогенетична та професійна рефлексивність), операційний (стійкість намірів) та конкретно-

ситуативний (ступінь ситуативної корекції поведінки) компоненти; виділено групи респондентів, диференційованих за цими компонентами; створено авторську методику дослідження операційних аспектів часової компетентності особистості; виявлено основні способи ситуативної побудови та функціонування часової перспективи особистості, які відрізняються за параметрами часової стійкості, схильності до емоційної деформації, залежності від успіху/неуспіху, ступеня ситуативної корекції; розкрито основні стилі цілепокладання та самоефективності осіб з різними структурами часової компетентності; укладено психологічні портрети осіб з розвиненою часовою компетентністю; виділено та емпірично підтверджено чинники, що негативно впливають на формування часової компетентності особистості.

Практична значущість дисертації полягає, по-перше, у виборі психодіагностичного інструментарію, спрямованого на діагностику структури часової компетентності особистості, а по-друге, в розробці тренінгу з розвитку часової компетентності особистості.

Перший розділ дисертації «Проблема часової компетентності в психологічній науці» простежено розвиток поглядів на часову компетентність, надано їй визначення, розглянуто зв'язок часової компетентності з успішністю особистості; обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження часової компетентності.

В теоретичній частині дисертації заслуговують на увагу декілька моментів, а саме автором розглядається часова компетентність як властивість особистості має свій особливий статус, оскільки зумовлюється особистісними та соціальними чинниками, впливає на ціннісне ставлення людини до часових аспектів свого індивідуального існування та соціального життя. Продемонстровано, що в сучасній українській психології компетентнісний підхід до розвитку особистості розглядається як цілісний, неперервний процес формування та вдосконалення відповідних компетентностей під впливом навчання, професійної діяльності тощо,

необхідних для повноцінного життя особистості в соціумі, ефективної самореалізації, в тому числі професійної.

У другому розділі «Етапи та методи дослідження психологічної структури часової компетентності як основи особистого та професійного успіху» автор викладає ті теоретичні положення, які будуть перевірятися емпірично, обґрунтовує завдання емпіричного дослідження та занотує три етапи його здійснення. Психологічний діагностичний інструментарій, який використовує автор, є цілком адекватним для досягнення мети роботи та вирішення її основних завдань. Репрезентативність вибірки дослідження забезпечувалася якісно та кількісно. Це дозволяє дійти висновку про достатній обсяг запроваджених досліджень, що свідчить про наявність вельми ґрунтовної доказової бази фактичних даних в дисертаційній роботі здобувача.

Узагальнення другого розділу є правомірним для здійснення логічного переходу до третього розділу.

У третьому розділі «Емпіричне дослідження психологічної структури часової компетентності як основи особистого та професійного успіху» за особливостями часової перспективи виділено дві групи респондентів: особи, спрямовані на майбутнє (поведінка визначається налаштованістю на досягнення мети, прагненням до цілей майбутнього, плануванням власних досягнень) та особи, спрямовані на минуле та сьогодення (живуть теперішнім часом, спрямовані на безвідкладне задоволення потреб, але минуле приймають зі всіма помилками та спогадами). Застосування кластерного аналізу авторці дозволило виділити чотири групи респондентів, які мають специфічні особливості часової компетентності.

Дослідження авторкою процесуального рівню часової компетентності, ядро якого складає стратегічний компонент дозволило встановити наступну за чинниками часової перспективи тенденцію недостатньої спрямованості у майбутнє, але сформований механізм причино-наслідкових зв'язків змушує респондентів відповідально ставитися до можливих наслідків у майбутньому,

не застрягати на рівні сьогоденного буття.

Емпіричне дослідження інструментального рівню часової компетентності особистості авторці дозволило констатувати, що рефлексивно-оцінний компонент в структурі часової компетентності дозволяє свідомо контролювати наслідки власної діяльності та рівень особистого розвитку, відповідає за розвиненість креативності, ініціативності, спрямованості на співробітництво, впевненість у собі, здатність аналізувати та передбачувати події життя, рефлексування та прогнозування результатів діяльності та професійно важливих компетенцій.

Цінним в роботі вважаємо запропоновану в модифікованій методиці схему вивчення часової перспективи полягає в залежності наступних виборів від успішності попередніх проб, адже запропонована система параметрів представляє такі особливості часової перспективи особистості, як її динамічність, особливості стратегії, стійкість, схильність до емоційної корекції, а також дозволяє виділити фактори її ситуативної динаміки.

Також отримані дані показали, що в залежності від типу мотивації суб'єкта формуються індивідуальні особливості часової перспективи особистості. Так, залежність від типу мотивації виявляє такий параметр часової перспективи особистості, як деформація наміру з боку безпосередньо-емоційного переживання результату своєї діяльності, яка проявляється у розбіжності передбачуваного та реального виборів.

Основні результати представлені у 8 публікаціях авторки, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях із психології (з них 3 статті – у наукових фахових виданнях з психології, включених до переліку, затверджених МОН України, 1 стаття у міжнародному періодичному виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних); 4 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Логічним завершенням дисертаційного дослідження є обґрунтовані дисертанткою висновки, що відповідають поставленим завданням та становлять певний внесок у розробку теорії та практики психологічної науки.

Отримані в ході дослідження результати можуть бути успішно використані при розробці спеціалістами психологічних тренінгів та корекційних програм, спрямованих на надання соціально-психологічної допомоги особам, що спрямовані на розвиток часової компетентності.

Акцентуючи увагу на достатньо високому науковому рівні дисертаційної роботи Полещук Лілії Василівни як в теоретичному, так і практичному аспектах, слід виділити *окремі зауваження та висловити деякі побажання*:

1. На наш погляд, у дослідженні недостатньо уваги приділено часовим складовим самосвідомості, які також можуть впливати на становлення особистого та професійного успіху особистості.

2. Якщо шановна здобувачка розглядає часову компетентність як важливий чинник особистого та професійного успіху особистості, не було б доречніше вважати її частиною професійної компетентності?

3. На наш погляд, перспективним є підхід, поєднуючий часову перспективу з мотиваційними особливостями суб'єкта, рівнем його домагань та досягнень. Але така перспективна авторська позиція потребує додаткового пояснення.

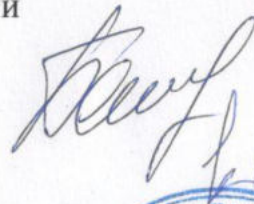
Проте висловлені зауваження та пропозиції не впливають на загальну високу оцінку дисертацій, яка є зразком ретельного, змістового і добре проведеного дослідження. Зроблені у роботі висновки становлять вагому теоретичну цінність. Слід наголосити на самостійності дослідження, авторському формулюванні теоретичних засад роботи, оригінальності та винахідливості у розробленні поставлених завдань.

Дисертаційна робота Полещук Лілії Василівни «Психологічна структура часової компетентності як основа особистого та професійного успіху» є самостійною, завершеною науково-дослідною роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням, обсягом проведених досліджень відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її авторка заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

Олена БАБЧУК

